

Karel SCHMEIDLER
Milada LEDVINKOVA-SIMPSON

Arena urbanističnega znanja

COST Action C20 – Urban Knowledge Arena je raziskovalni program evropskega programa znanstvenih in tehnoloških raziskav COST. Usklajujeta ga COST Office in Evropska znanstvena fundacija (ESF). Poglavitni cilj tega projekta, imenovanega Urban Knowledge Arena (Arena urbanističnega znanja), je raziskati in razviti evropsko prizorišče za mednarodno združitev znanja in izkušenj o zapletenih urbanističnih vprašanjih.

S projektom COST Domain Transport and Urban Development (Področje prevoza in urbanega razvoja COST) želijo sodelujoči razvijati dejavnosti znanstvenikov in strokovnjakov, ki se v mednarodni raziskovalni mreži ukvarjajo s prevoznimi sistemi in prevozno infrastrukturo, s prostorskim načrtovanjem, rabo in razvojem urbanih zemljišč, urbanističnim oblikovanjem, arhitekturo, oblikovanjem in z vprašanji gradbeništva. Projekt se posveča multi- in interdisciplinarnim pristopom, s katerimi bi rad zajel osnovne in aplikativne raziskovalne dejavnosti in njihove spremembe, ki so pomembne za oblikovanje politike in procesov odločanja. Velika pozornost je posvečena tudi dejavnostim, ki proučujejo nove raziskovalne potrebe in razvoj.

KLJUČNE BESEDE: prostorsko načrtovanje, urbanistično načrtovanje, urbanistično oblikovanje, raba zemljišč, urbana arhitektura.

COST Action C20 – Urban Knowledge Arena is research programme supported by European Co-operation in the Field of Scientific and Technical Research. It is co-ordinated by COST Office and European Science Foundation. The main objective of this Action is to explore and develop a European Arena for cross boundary, integrated knowledge and Know-how on complex urban problems, which is termed Urban Knowledge Arena.

The COST Domain Transport and Urban Development aims at fostering international research networking activities of scientist and experts dealing with transport systems and infrastructures, spatial planning, urban land use and development, urban design, architecture and design and civil engineering issues. The focus is on multi and interdisciplinary approaches and the aim is to cover both basic and applied research activities and their changeovers that are relevant to policy and decision making processes. A significant concern is devoted to activities exploring new research needs and developments.

KEY WORDS: spatial planning, urban planning, urban design, land use, urban architecture.

1. Uvod

Prostorsko načrtovanje, urbanistično načrtovanje in oblikovanje, raba zemljišča in urbana arhitektura so medsebojno povezana področja človekove ustvarjalnosti. Stališča, mnenja, izročila in razumevanje teh pojmov se razlikujejo od države do države. Ta članek razpravlja o pomembnih ugotovitvah in je razdeljen na naslednje sklope: Dvojnost v stroki, Tradicionalna razlaga, Vloga urbanističnega načrtovalca/vprašanja, povezana z načrtovanjem, Proizvajalci in potrošniki okolja ter Sklep.

2. Paradigmi – urbanistično urejanje in urbanistično načrtovanje

Abraham Lincoln je dejal: »Če bi vedeli, kje smo in kam smo namenjeni, bi znali bolje presoditi, kaj naj naredimo in kako.«

Glede na že uveljavljeno področje urbanističnega oblikovanja in nastajajoče načrtovalske stroke je treba najprej orisati zdajšnji položaj ter opredeliti potrebe in cilje urbanističnega oblikovanja in načrtovalskih strok. Tiste srednjeevropske države, ki imajo trdno podlago, močno tradicijo urbanističnega urejanja in arhitekturnega izobraževanja, lahko pri ugotavljanju potreb, povezanih z nastajajočo načrtovalsko stroko, gradijo na teh temeljih. Države, v katerih poteka prehod v praktičnem in pedagoškem smislu, se morajo zavedati pomena načrtovalske stroke. Izobrazba načrtovalcev, njihovo uporabno znanje in sposobnosti strateškega razmišljanja morajo ustrezati določenim praktičnim uporabam. Načrtovalec mora postati tisti, ki omogoča delovanje, hkrati pa varuje stvari, ki so v javnem interesu. Med drugim mora dobro poznati načela urbanističnega oblikovanja in izvedljivost načrtovanih projektov, znati pa mora sodelovati tudi z nosilci projektov.

Avtorja upata, da bo članek pripomogel v tej razpravi, in postavljata naslednja vprašanja: Ali obstajajo skupni temelji stroke načrtovalcev in urbanističnih

urejevalcev? Če obstajajo, katere skupne točke imajo? Kakšno vlogo bodo imeli urbanistični oblikovalci (oziroma jo bodo imeli še naprej) pri urejanju okolja? Kaj se pričakuje od prihodnjih načrtovalcev? Kakšna je njihova vloga v sedanjem procesu preobrazbe in na dolgi rok, kadar pri odločanju sodelujejo tudi tržne sile? Katera vprašanja so prednostna pri oblikovanju učnega načrta in dodatnem usposabljanju pripadnikov nastajajoče stroke?

3. Dvojnost v stroki

Dvojnost urbanističnega oblikovanja in urbanističnega načrtovanja, pri čemer velja, da urbanistično oblikovanje temelji na arhitekturi, urbanistično načrtovanje pa je bolj družbeno, znanstveno in politično usmerjeno, ima dolgo tradicijo, nikakor ni novejši pojav.

Najprej moramo opredeliti izraze, ki so predmet naše razprave. Oxfordov slovar angleškega jezika razlaga pojem *urban* kot »živeč ali postavljen v mestu«, *oblikovanje* kot »duhovni način, umetniški ali književni temelj, splošno zamisel ali konstrukcijo«, *načrtovanje* pa kot »vnaprejšnje določanje načina, kraja in časa, da bi se neko dogajanje izvedlo«. Vendar teoretiki načrtovanja ne morejo uskladiti mnenj niti o tem, kaj je načrtovanje (tu govorimo o urbanističnem načrtovanju, kakor ga razumejo v anglosaškem svetu), in, kar je še huje, ne morejo doseči soglasja o tem, kaj bi morali načrtovalci početi in kakšna je njihova vloga. To seveda zelo vpliva na izobraževanje sodobnih urbanističnih načrtovalcev.

Reade (1978) pravi, da je »načrtovanje opredeljeno kot način odločanja in da celo načrtovalci sami uporabljajo besedo 'načrtovanje' zelo splošno«. Pomeni lahko skoraj karkoli. V obdobjih, ko je to modno (na primer v 60. letih prejšnjega stoletja), z »načrtovanjem« označujejo skoraj vse. V obdobjih, ko to ni modno, pa skoraj ničesar. Wildawsky je leta 1973 objavil članek z naslovom *If planning is everything, maybe it's nothing* (Če je načrtovanje vse, ni morda nič), v katerem, kot lahko sklepamo, pravi, da je načrtovanje beseda, ki gre v uho, ne pa analitični koncept.

In res, beseda »načrtovanje« se uporablja zelo splošno. Kot pravi Reade, jo uporabljajo za skoraj vsako vladno posredovanje oziroma skoraj vsakič, ko moč odločanja vzamejo trgu in jo prenesejo v politiko in upravo.

Drugi pogled na načrtovanje je »načrtovanje kot prihodnji nadzor« ali, kot pravi Wildawsky (1973): »Načrtovanje je poskus nadzora nad posledicami

naših dejanj.« In: »Ugotovitev, ali se je 'načrtovanje' zgodilo, mora temeljiti na presoji, ali je bil prihodnji nadzor dosežen in koliko.« Znano je, da imajo načrtovane odločitve pogosto nepredvidene posledice. To bi le stežka spodbijali s trditvijo, da načrta sploh ni bilo, če cilj ni bil dosežen.

Na drugi strani spektra je »načrtovanje kot oblikovanje«, ki se ukvarja zlasti s fizično ureditvijo urbanih elementov. Tu lahko uporabimo Lynchevo opredelitev oblikovanja mesta, ki je »spretnost oblikovanja predlogov za obliko in upravljanje razširjenega prostorskega in začasnega okolja – te predloge presojamo predvsem po tem, kako vplivajo na življenje prebivalcev –, in iskanje poti, po katerih lahko izboljšamo vsakdanje izkušnje in osebni razvoj«. Mesto se fizično spreminja, vendar tako, da upošteva tudi ljudi. To potrjuje misel, da kakovost okolja neposredno vpliva na njihovo vedenje. Dvojnost v ukvarjanju s fizičnimi koncepti (bolj tradicionalno usmerjenim oblikovanjem) in s koncepti urbanističnega načrtovanja (ki so ohlapno opredeljeni, vendar so bolj povezani z ureditvijo družbe) ima torej zgodovinsko podlago.

4. Tradicionalne razlage

Načrtovanje se je v 20. stoletju ukvarjalo (vendar ne izključno) z urbanističnim oblikovanjem in iskanjem idealnega mesta, navezovalo pa se je tudi na željo družbenih reformatorjev po oblikovanju idealne skupnosti. Trenda sta bila v preteklosti tesno povezana, vendar je bilo vedno mogoče prepoznati lastnosti, po katerih sta se razlikovala.

Obstaja veliko primerov zavestnega načrtovanja in zahtev po urejenem tlorisu mesta. Zavestno urejena mesta imajo lastnosti različnih civilizacij (starogrške in starorimske) in krajev na Kitajskem, v severovzhodni Aziji, Srednji in Južni Ameriki in islamskem svetu. V Evropi so take denimo trdnjave angleškega in francoskega renesančnega formalizma. Poznamo pa še veliko drugih primerov iskanja idealnega mesta v oblikovalskem smislu (glej: Helen Rosenan).

Kot primer drugega trenda, ki je bolj družbeno usmerjen, lahko navedemo Platonovo Državo, Aristotelovo Politiko in Moorovo Utopijo, delavske vasi, ki so nastale zaradi industrijske revolucije, in gibanje Garden City (vrtna mesta). Pri poznejših primerih te družbeno usmerjene teme opazimo velik prispevek Britancev. Dvojna narava (predstavnik arhitekturne in družbene reformacije) tega predmeta je v zgodovinski podlagi torej jasna. Modalni razkol (na bolj »oblikovalsko« in bolj »načrtovalsko«) je v zadnjem času očiten v časovnem okviru (kdaj) in v povezavi z državo izvora (kje). Od 2. svetovne vojne do 60. let prejšnjega

stoletja je bilo načrtovanje razumljeno kot prostorsko (tridimenzionalno) oblikovanje mest – prevladovala je tradicija urbanističnega oblikovanja. V 60. letih prejšnjega stoletja (v ZDA v 50. letih prejšnjega stoletja) pa se je zaradi del McLoughlina, Chadwicka in drugih uveljavil pogled na načrtovanje kot na splošni proces upravljanja družbe (proceduralna teorija načrtovanja – Fauldi in drugi). (Za zemljevid teoretičnih stališč v teoriji načrtovanja v 70. letih prejšnjega stoletja glej prispevek McDougala, Healyja in Thomasa za konferenco o načrtovanju v Wheatleyju leta 1981.)

To se izraža tudi v razvoju zahtevnega koncepta »načrtovanja«. Kot odziv na *izčrpno načrtovanje*, ki je veljalo za preveč fizično in pomanjkljivo v fazah odločanja, so nastali koncepti *strukturnega načrtovanja*, *sistemskega pristopa* in *svetovalnega načrtovanja*.

Pri *strukturnem načrtovanju* je pomembna tehnika. Poleg bolj izpopolnjenih *anket* in *analitičnih metod* se uporabljajo tudi metode *opredelitve cilja in ocenjevanja*. *Strukturno načrtovanje* ima dve ravni: politično (ali strukturno) in tehnično (ali razvojno). Ta koncept je usmerjen predvsem v dejavnost in rabo zemljišč in se ukvarja z dejavniki uporabe in odločanja.

Kot pravi Roberts (1974), *sistemsko načrtovanje* »najbolj poudarja vse različne poglede načrtovanja na tehnično strokovno znanje in izkušnje – v analiziranju urbanega sistema, napovedovanju prihodnosti in spodbujanju drugačnih prihodnosti. Zanj je značilno, da načrtovalci obravnavajo vsebino kot sisteme in podsisteme človekovih dejavnosti z njihovimi fizičnimi manifestacijami in medsebojnimi razmerji.« Chadwick, britanski zagovornik sistemskega pristopa, govori o treh vrstah sistema: inženirskem (precej predvidljiv in determinističen), ekološkem in družbenem (teže napovedljiv, verjetnosten).

Chapin je osnovne dele načrtovalnih sistemov razdelil na: predmete, dejavnosti, fizično infrastrukturo, zemljišča in politiko, povezal pa jih je z naslednjimi elementi: prebivalstvo, blago in vozila.

Pri svetovalnem načrtovanju ima načrtovalec vlogo svetovalca za nekatera vprašanja, zagovornika potreb različnih interesnih skupin in oblikovalca načrta za uporabo. »Javnosti je treba predstaviti več načrtov agencije, in ne le enega« (Roberts, 1974). Ta oblika torej omogoča izbiro, določitev ciljev in ovrednotenje drugačnih predlogov.

Privrženost eni ali drugi misli in vdanost enemu izmed stališč je dobro prikazana tudi v literaturi. Mnenje o tem, kako pomembno je fizično ali socialno okolje, se

od avtorja do avtorja precej razlikuje. Herbert Gans na eni strani ne priznava, da je fizično okolje dejavnik, ki vpliva na človeške razmere, in pravi: »Fizično okolje v življenju ljudi nima tako pomembne vloge, kot mislijo načrtovalci. Čeprav ljudje v stavbah živijo, delajo in se igrajo, njihovega vedenja ne določajo stavbe, ampak ekonomska, kulturna in družbena razmerja v njih.« In še: »Poglavitnega vpliva na ljudi ne ustvarja fizično okolje skupnosti, ampak njeno družbeno okolje.« Drugo skrajnost lahko prikažemo z Neutrovo izjavo: »Dovolite mi, da naredim načrt za hišo srečnih zakoncev. Dosegel bom, da se bosta ločila čez pol leta.« Soavtorica tega prispevka se ne strinja z nobenim izmed teh pogledov, ki veljata za skrajna. Prepričana je, da fizično okolje ne določa človekovega vedenja, vendar zanj tudi ni povsem nepomembno, da se prepleta s številnimi zapletenimi vzorci dejavnosti. Ali kot pravi Stanford Anderson: »Fizično okolje omogoča in spodbuja različne dejavnosti. Širše meje mogočega in spone kulturnega in družbenega izvora ga omejujejo na tiste rabe in pomene, ki so družbeno in kulturno hkrati, usklajeni in v sožitju z okoljem.«

5. Vloga urbanističnega oblikovalca/vprašanja, povezana z načrtovanjem

Doslej smo govorili o različnih trendih in mnenjih, s katerimi smo želeli zagotoviti podlago za vprašanje o vlogi urbanističnega oblikovalca. Če vemo, kaj je predmet te dejavnosti, smo bližje odgovoru, kako bi morali usmerjati izobraževanje. Velja, da spremembe v odnosu, ki smo jih orisali prej, niso le modne, ampak so odziv gospodarstva in ljudi na razmere, nastajajoče trende in morda omogočajo celo rešitve. To lahko ponazorimo z britanskim primerom. V 60. letih prejšnjega stoletja, v času gospodarskega razcveta, so se nad »fizičnim pristopom« zmrdovali. Pozneje, med recesijo, ni bilo ne časa ne denarja, da bi sociologi in politologi lahko še naprej teoretizirali. Na odločitve je vplivala stranka, ki je bila takrat na oblasti, zato so prišli v ospredje fizični oblikovalci (veliko laže so našli delo), medtem ko so sociologi v času gospodarske depresije veljali za razkošje.

Težave sociološke veje načrtovanja je še poglobila kriza identitete njenih privrženecv, ki niso znali opredeliti svoje vloge. Kot pravi Wildawsky: »Načrtovalec je postal žrtev načrtovanja, pogoltnila ga je njegova lastna stvaritev. Načrtovanje je postalo tako obsežno, da načrtovalec ne more zaobseči njegovih razsežnosti. Načrtovanje je postalo tako zapleteno, da mu načrtovalci ne morejo slediti. Načrtovanje prodira na toliko področij, da načrtovalec ne more več prepoznati njegove oblike. Lahko je ekonomist,

politolog, sociolog, arhitekt ali znanstvenik. Bistvo njegovega poklica – načrtovanje – pa mu uhaja iz rok. Na splošno ga najde povsod, posebej pa nikjer. Načrtovalci le stežka razložijo, kdo so in kaj naj bi počeli ...« Številni načrtovalci v Veliki Britaniji si zdaj obupano prizadevajo dokazati svoj »pomen« krajevnim svetom, vladi in zelo kritični javnosti, zato so zelo »izpostavljeni obtožbam, da so zgolj slepi operaterji sistema, v katerem so« (McDougal in drugi). Kriza poklicne identitete načrtovalcev v zahodnem svetu škoduje vsebini njihovega dela in poklicni podobi. V širšem smislu je to brez dvoma povezano s tem, da je trg opredeljen kot mehanizem za urejanje in razporejanje materiala, blaga in drugih privilegijev ali kot pravi Dahrendorf: »Trg je kraj izmenjave in konkurence, kraj, v katerem se vsi udeleženci trudijo, da poskrbijo zase.«

Arhitektura je čedalje bolj povezana z vprašanjem načrta ene zgradbe. Arhitekturna kakovost ima drugačne lastnosti kot prostorska kakovost razmerja med stavbami. Urbanistično oblikovanje se ukvarja z obliko skupin stavb. To pomeni, da jih povezuje takrat, kadar lahko v skupini ponudijo vizualni vtis, kakršnega vsaka posebej ne bi mogle. Rabe so med sabo funkcionalno odvisne; celota postane več kot seštevek delov.

V zahodnem svetu opazimo precejšnjo nenaklonjenost arhitektov do načrtovalcev in nasprotno. Alexander gre celo tako daleč, da opisuje arhitekto kot »ljudi, ki imajo navado ustvarjati popolnoma nore in idealistične utopije, medtem ko načrtovalci izvajajo tradicijo dolgočasnega posvečanja podrobnim dejstvom /.../ in nimajo celovite vizije boljše prihodnosti«. Predlaga, da to vrzel premostimo s »skrbnim razmislekom o duševnih težavah, ki bo pripeljal do velike spremembe oblik okolja«. Po mojem mnenju prispeva k občutku poklicnega »razkola« tudi povezava med arhitekti in nosilci projektov. Za ta odnos so ponavadi značilne nedeljene vrednote »temnih sil« nosilcev projektov v tržni ekonomiji, medtem ko poskušajo načrtovalci omejiti pozidavo kot varuhi »javnega dobra«. To je bilo očitno med »urbanističnim načrtovanjem« v Oxfordu pred nekaj leti, ko so simulirali javno anketo (tribunal, na katerem so svoja mnenja predstavili nasprotniki in zagovorniki posameznih gradbenih projektov). Arhitekti so bili ponavadi nosilci projekta, medtem ko so načrtovalska vprašanja nasprotnikov postavljali sociologi. Na splošno lahko rečemo, da »varovalna« vloga navadno prevladuje v času gospodarskega razcveta, med recesijo pa načrtovalci bolj spodbujajo graditev. Zato ne preseneča, da so usposobljeni načrtovalci, kakršni so arhitekti in urbanistični oblikovalci, iskani tako v javnem kot zasebnem sektorju.

Iz te razprave se lušči naznačena vloga urbanističnega oblikovalca. To ni ne arhitekt ne oblikovalec, je vmesni člen med konceptoma arhitekture in načrtovanja, vendar pri svojem delu nadzoruje nastanek tridimenzionalnih oblik v urbanem kontekstu. Ukvarja se s spremembami na dolgi rok. Urbanistični oblikovalec mora na »okolje gledati iz zgodovinske perspektive /.../ Razumeti mora, kako so se razmere razvijale s človeško dejavnostjo in kot odziv na gospodarske, družbene in politične sile« (Goodey, 1981). Prepoznati in oblikovati mora »občutek za kraj« (Lynch, 1972). Ena izmed nalog urbanističnega oblikovalca je tudi, da usmerja razvoj sprememb na območje postopnih serij zelenih izidov. S pedagoškega vidika je zelo pomembno, da študentom urbanističnega oblikovanja pomagamo pri oblikovanju zavesti o njihovi prihodnji vlogi. Pokazalo se je namreč, kako nevarna je lahko kriza identitete aktivnih načrtovalcev v zahodnem svetu. Prihodnji načrtovalci/oblikovalci bodo morali razumeti, kaj se bo od njih pričakovalo, naučiti se bodo morali spretnosti, ki jih bodo lahko v poklicnem življenju neposredno uporabljali. To stališče se ujema z Goodeyjevimi. Goodey namreč pravi, da so oblikovalske spretnosti med usposabljanjem urbanističnega oblikovalca sicer izjemno pomembne, vendar je sposobnost prepričljive in jasne predstavitve zelenih izidov in sredstev za doseg zastavljenih ciljev skoraj enako pomembna. Urbanistični oblikovalec mora torej premostiti vrzel med ustvarjalnim umetniškim delom in natančno analizo, potrebno za raziskovanje in predstavitev.

Po drugi strani pa mora načrtovalec, če hoče pаметno in poznavalsko komentirati predlagane načrte, pridobiti nekaj spretnosti urbanističnega oblikovalca. Načrtovalci bi morali biti zato usposobljeni za delo v uradih javnega sektorja (tj. za strateško načrtovanje, krajevno načrtovanje, osrednji razvoj) in uporabljati znanje o urbanističnem oblikovanju ter izvedljivosti in gradbenih postopkih kot svetovalci nosilec projektov v zasebnem sektorju. Jasno je, da je komunikativnost za urbanistične oblikovalce in načrtovalce zelo pomembna, kadar se pogovarjajo z ustvarjalci in uporabniki okolja.

6. Proizvajalci in potrošniki okolja

Urbanističnega oblikovanja ni mogoče ločiti od družbenih sil, ki vplivajo na načrtovanje in izobraževanje načrtovalcev/urbanističnih oblikovalcev. V demokraciji sta sodelovanje javnosti in vprašanje, kdo načrtuje kaj in za koga, izjemno pomembni. Kot sva že povedala, sva do Lyncheve opredelitve urbanističnega oblikovanja nekoliko zadržana, in

sicer zaradi razprave o »prebivalcih«, njihovih »vsakodnevnih izkušnjah« in njihovem »osebnostnem razvoju«. Zato morava nasprotovati delitvi ljudi na proizvajalce in potrošnike okolja. Pomen te omejitve poudarjava, ker so proizvajalci okolja samo nekateri izmed nas, potrošniki pa smo vsi.

Sodelovanje javnosti in uresničevanje sodelovanja sta seveda povezani z morebitnimi težavami. Ena izmed njih je povezana z nevarnostjo, da strokovnjak brez posvetovanja z javnostjo misli, da ve, kaj je najbolje za skupnost in njene člane. Med uresničevanjem se lahko pojavijo težave, povezane s pluralnostjo interesov v družbi in tem, da si včasih nasprotujejo med sabo, tudi takrat, kadar upoštevamo tehnične težave prepoznavanja potreb in iskanja rešitve, s katerimi jih bomo najbolje zadovoljili.

Morebitne težave pa nam ne smejo vzeti poguma. Iz izkušenj vemo, da lahko nekatere premagamo z izobraževanjem, približevanjem umetnosti okolja, ozaveščanjem ljudi o časovni razporeditvi (čim hitreje naj bi se dejanje v okolju zgodilo, tem verjetneje je, da bo sprožilo odziv) in s posvečanjem manjšim, bolj krajevno omejenim vprašanjem. V tem kontekstu se je namreč teže bojevati za splošna načela in je lažje zaščititi posamezna.

Vse to je neposredno povezano z vrednotami, ki bi se jih moral urbanistični oblikovalec zavedati, saj naj bi bilo sodelovanje javnosti dvosmeren proces. Tako lahko tudi urbanistični oblikovalec vpliva na javno mnenje. V tem kontekstu širi vrednote, povezane s kulturo, zgodovino, poznavanjem kulturne in naravne dediščine in spoštovanjem do skupnih korenin. Vse to so vidiki, ki bi jih morala javnost poznati.

Sodelovanje javnosti prinaša številne prednosti. Z njenim vključevanjem v načrtovanje lahko oblikujemo bolj demokratično in uravnoveženo rešitev, takšno, ki omogoča sožitje človeka in njegovega okolja in odpravlja tesnobo, ki izvira iz nezaupanja javnosti do nečesa, česar ne pozna. Še več, izobraževalne koristi, ki jih prinaša poznavanje spreminjanja okolja (v katerem je ustvarjalna dejavnost nekaj naravnega, ne pa nenaravnega), razkrivajo razpon stališč in prednosti ter razblinjajo občutek posameznika, da je izključen iz načrtovanja in odločanja.

Kot je ugotovil Appleyard: »Sodelovanje državljanov v odločitvah, povezanih z okoljem, je izjemno pomembno, saj se ljudje tako vživijo v novo dejanje, ki posega v okolje, in se počutijo, da imajo vpliv in da so odgovorni zanj.«

7. Sklep

Kot smo videli, se lahko naučimo marsičesa, kar je pomembno za porajajočo se načrtovalsko stroko v državah, ki iz centralistično načrtovanega gospodarstva in totalitarnega režima prehajajo v bolj tržno usmerjeno gospodarstvo. Načrtovalci se morajo zavedati obsežnosti svoje vloge in ne smejo dvomiti o svoji identiteti, da se lahko celoviteje posvetijo delu, ne pa le opravičujejo svoj obstoj in koristnost. Zdaj se pri vprašanjih, povezanih z okoljem, pojavlja idealna priložnost za oblikovanje ravnotežja med tržnimi silami in načrtovalci. »Načrtovanje« ima v starem pomenu besede slab prizvok, vendar je treba poudariti, da je v tržnem gospodarstvu nujno in koristno. V njem je potreba po obveščenenem načrtovanju okolja še večja. V njem so zakonodajni mehanizmi in strokovnjaki zato, da pomagajo, spodbujajo, odvrtaajo in celo nadzorujejo razvoj v okolju, ki ga poganjajo tržne sile. Urbanistični oblikovalci in načrtovalci so strokovnjaki, ki se ukvarjajo z ustvarjanjem in oblikovanjem človeškega okolja za prihodnost, zato sklenimo članek z mislijo Charlesa F. Ketteringa: »Prihodnost me zelo zanima, saj bom v njej preživel preostanek življenja.« To bi moralo veljati za vse izmed nas.

Dr. Karel Schmeidler, univ. dipl. inž. arh., izredni profesor
Architectural Transport Research Centre Brno
E-pošta: schmeidler@cdv.cz

Dr. Milada Ledvinkova-Simpson
Architectural Institute of Urban Design, Technical University Brno

Viri in literatura

- Alexander, C. H. (1968) *Major changes in environmental form required by Social and psychological demands*.
- Anderson S. *On Streets: Studies Toward an Ecological model of the Urban Environment*.
- Appleyard, D. (1979) *The Environment as a Social Symbol: Within a Theory of Environmental Action and Perception*. *APA Journal*.
- Chadwick, G. F. (1971) *The alternative futures of alternative futures*. *Planning outlook*, 10.
- Chapin, F. S. (1968) *Activity systems and urban structure: a working Schema*. *Journal of the American Institute of Planners*, 3.
- Dahrendorf, R. *Market and Plan: Two Types of Rationality*. *Essays in the Theory of Society*.
- Gans, H. J. (1969) *Planning for People, not Buildings*. *Environment and Planning*, 1.
- Goodey, B. (1979) *Towards a debate on Urban Design*. Oxford Polytechnic, JCUD.
- Lynch, K. (1979) *Teaching City Design*. Oxford Polytechnic, JCUD.
- McDougal, G. in dr. (1981) *Planning Theory Conference Position Paper*. Wheatley.
- Reade, E. J. (1978) *Identification of 'Planning' as a mode of decision making*. SIP conference.
- Roberts, M. (1974) *An Introduction to planning techniques*. Hutchison & Co.
- Rosenan, H. (1959) *The Ideal City in its Architectural Evolution*.
- Wildawsky, A. (1973) *If Planning is Everything, Maybe it's Nothing*. *Policy Sciences*, 4.